

ВІДГУК
ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА
на дисертаційну роботу
Ковбатюка Георгія Олександровича
на тему «**Управління процесами інформаційно-інноваційного забезпечення**
зовнішньоторговельної діяльності підприємств
в умовах сталого розвитку»,
подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 073 Менеджмент

1. Актуальність теми дисертації

Сталий економічний розвиток вимагає нових підходів до управління зовнішньоторговельною діяльністю підприємств, особливо в умовах глобалізації, діджиталізації та інтеграційних процесів. Сучасні підприємства, що працюють у сфері зовнішньої торгівлі, змушені не лише підвищувати конкурентоспроможність своєї продукції, а й впроваджувати інноваційні підходи до управління торговельними процесами. Передусім це передбачає використання інформаційних технологій, цифрових платформ та інтеграцію інноваційних рішень у процеси планування, організації та контролю зовнішньоторговельної діяльності.

Інформаційно-інноваційна підтримка є запорукою підвищення ефективності торговельних операцій, скорочення витрат та адаптації до швидкозмінних ринкових умов. У сучасних умовах це передбачає не тільки використання цифрових технологій, а й створення стійких та адаптивних систем, що враховують екологічні, соціальні та економічні аспекти сталого розвитку.

Важливість цієї теми зростає в контексті підвищення вимог до корпоративної екологічної відповідальності бізнесу та необхідності інтеграції принципів сталого розвитку в діяльність компаній. Використання інноваційних рішень в управлінні зовнішньоекономічною діяльністю дозволяє компаніям відповідати на нові глобальні виклики, підвищувати свою конкурентоспроможність на міжнародних ринках та сприяти сталому економічному розвитку.

З огляду на ці аспекти, тема дисертаційної роботи Ковбатюка Г.О. є актуальною та має вагоме практичне значення для розвитку міжнародної торгівлі та інтеграції принципів сталого розвитку в діяльність підприємств.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, їх достовірність

Наукові положення, висновки та рекомендації дисертаційної роботи Ковбатюка Г.О. базуються на теоретичних засадах сучасних концепцій управління зовнішньоторговельною діяльністю підприємств; методологічних

підходах до управління процесами інформаційно-інноваційного забезпечення; аналізі сучасного стану зовнішньоторговельної діяльності підприємств України; емпіричних дослідженнях та практичному аналізі використання інформаційно-інноваційного інструментарію; економіко-математичному моделюванні та інших інструментах для оцінки ефективності управління процесами інформаційно-інноваційного забезпечення. Ці теоретичні та методичні підходи забезпечили цілісність дослідження і обґрунтовані висновки та рекомендації щодо вдосконалення управління зовнішньоторговельною діяльністю підприємств.

Дисертацію викладено державною мовою на 263 сторінках друкованого комп'ютерного тексту, в тому числі додатки на 30 сторінках, список використаних джерел з 203 найменувань на 25 сторінках. Обсяг основного тексту дисертації становить 185 сторінок, включає 11 таблиць та 66 рисунків. Дисертація написана автором самостійно, характеризується внутрішньою упорядкованістю. Структура дослідження є достатньою, кожен розділ містить висновки.

Мета дослідження є відповідною до теми дисертаційної роботи і логічно розкривається переліком завдань, що виносяться на виконання (с.26). Об'єкт і предмет дослідження є коректними та відповідають темі дисертації (с.27-28).

Грунтовність наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, доведена широким спектром класичних та новітніх методів дослідження, використаних при написанні роботи, а також значним обсягом вітчизняної та зарубіжної статистичної інформації (с.27).

У першому розділі автором досліджено теоретичні засади управління інформаційно-інноваційним забезпеченням зовнішньоторговельної діяльності підприємств. Зокрема, звертається увагу на роль міжнародної торгівлі у досягненні Цілей сталого розвитку, які стали основними пріоритетами світової економіки на період до 2030 року. Автором наголошено на важливості екологічної складової в торговельних відносинах та розробці нормативних документів, що регулюють ці питання на міжнародному рівні (с.34). Проаналізовано ключові етапи розвитку взаємозв'язку торгівлі та охорони навколишнього середовища, що підтверджує актуальність інтеграції принципів сталого розвитку у зовнішньоторговельну діяльність (с.35). Автором проаналізовано регулювання торговельних відносин між Україною та ЄС (с.38), зазначаючи важливість адаптації України до європейських екологічних стандартів та необхідність розробки інструментів оцінки впливу торгівлі на сталий розвиток, що є пріоритетом для поглиблення співпраці з ЄС (с.40). Уточнено різницю між поняттями «міжнародна торгівля», «зовнішньоекономічна діяльність» та «зовнішньоторговельна діяльність» (с.45), сформульовано власне визначення категорії зовнішньоторговельна діяльність (с.47) та категорії інформаційно-інноваційного забезпечення зовнішньоторговельної діяльності (с.52). Розглянуто вплив предиктивної аналітики на основі штучного інтелекту на управління ризиками у зовнішньоторговельній діяльності (с.59), підкреслено важливість автоматизації у логістиці (с.61).

Другий розділ дисертації присвячено детальному аналізу сучасного стану та основних тенденцій розвитку зовнішньоторговельної діяльності українських компаній. У цьому розділі автор надає комплексну діагностику торговельних відносин країни, підкреслюючи важливість міжнародної торгівлі для економічного зростання в умовах глобалізації та зростаючої взаємозалежності світових економік. Автором проаналізовано динаміку експорту та імпорту України з 1995 по 2022 роки, зазначивши, що зовнішньоторговельні показники демонструють зростання обсягів торгівлі, однак вони характеризуються нерівномірністю через зовнішні фактори, такі як економічні та геополітичні кризи (с.76-78). Проаналізовано торговельні відносини з основними країнами-партнерами України (с.83-84), досліджено динаміку експорту та імпорту за окремими товарними групами (с.85-88). Автором наголошено на важливості диверсифікації структури експорту та необхідності розвитку високотехнологічних галузей з метою зменшення сировинної залежності України та підвищення її конкурентоспроможності на міжнародних ринках. Детально проаналізовано зміни в структурі імпорту товарів до України, акцентуючи увагу на тенденціях, що свідчать про потребу в оновленні транспортної інфраструктури та модернізації промисловості, а також на змінах попиту на імпортовані споживчі товари (с.97-101). У пунктах другого розділу автор не лише аналізує загальні показники зовнішньої торгівлі, але й звертає увагу на ключових гравців ринку, таких як ТОВ СП «Нібулон» (с.103-109), ТОВ «Кернел» (с.110-115), ТОВ «ЦЕНТР «Сонячне ремесло» (с. 116-119), ПрАТ «УДП» (с.120-124), які мають значний вплив на економічний розвиток України та їх здатність підтримувати свій експортний потенціал під час кризи. І той факт, що вони працюють відповідно до вимог сталого розвитку, свідчить про високий рівень соціальної відповідальності компаній, про які йде мова. У дисертаційній роботі також проведено систематизацію та доповнення класифікації факторів впливу, враховуючи рівні управління та характер впливу.

У третьому розділі автором розглянуто ключові аспекти зовнішньоторговельної діяльності підприємств, роль інновацій і цифрових технологій у цьому процесі, а також питання адаптації до вимог сталого розвитку. Автор пропонує систему управління, яка допомагає підприємствам зберігати конкурентоспроможність та впроваджувати сталу практику у своїй діяльності (с. 159-165). Досліджено інструменти інформаційно-інноваційного забезпечення зовнішньоторговельної діяльності підприємств. Особлива увага приділена питанням міжнародної логістики, її ролі у зменшенні витрат, підвищенні ефективності торгівлі та управлінні ризиками в умовах глобалізації. Також автором описано використання сучасних цифрових інструментів, таких як системи управління ланцюгами постачання (SCM) та автоматизовані логістичні процеси, що сприяють підвищенню ефективності зовнішньоторговельних операцій (с. 165-172). Розроблено методичний підхід до оцінки ефективності системи управління процесами інформаційно-інноваційного забезпечення зовнішньоторговельної діяльності підприємств в умовах сталого розвитку. Запропоновано комплекс індикаторів для оцінки

економічної ефективності, рівня цифровізації та відповідності принципам сталого розвитку. Автором використано інструменти на основі цифрових платформ для моніторингу ринкових і фінансових показників підприємств та пропонує методи оцінки фінансової стійкості і рівня інноваційної активності (с.183-192).

Висновки до розділів дисертації та загальні висновки роботи відзначаються значним рівнем наукової обґрунтованості й логічно поєднують фактичні дані, теоретичні розробки і концептуальні основи щодо формування системи управління процесами інформаційно-інноваційного забезпечення зовнішньоторговельної діяльності підприємств та застосування відповідного інструментарію у контексті сталого розвитку.

Дисертаційна робота Ковбатюка Г.О. за змістом, структурою та оформленням відповідає вимогам до дисертацій. Наукові положення рецензованої дисертаційної роботи базуються на широкому використанні фундаментальних монографічних досліджень як вітчизняних, так і зарубіжних фахівців, статистичних даних, наукових доповідей та матеріалів наукових конференцій. Ґрунтовність джерел, на які посилається дисертаційна робота не викликає сумнівів. Наукова обробка літературних джерел здійснена на достатньо глибокому і коректному рівні.

3. Наукова новизна положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації

Положення дисертації, які містять наукову новизну, базуються на уточненні економічних понять за темою дослідження, удосконаленні інструментарію інформаційно-інноваційного забезпечення зовнішньоторговельної діяльності підприємств; розробці методичного підходу до оцінки ефективності системи управління процесами інформаційно-інноваційного забезпечення зовнішньоторговельної діяльності підприємств в умовах сталого розвитку.

Найбільш значущі результати дослідження, які мають наукову новизну:

- уперше сформовано систему управління процесами інформаційно-інноваційного забезпечення зовнішньоторговельної діяльності підприємств в умовах сталого розвитку, яка визначає функції менеджменту підприємства в сфері зовнішньоторговельної діяльності; визначає частку логістичних витрат в ціні експортного товару та застосовує інформаційно-інноваційний інструментарій для обрання оптимального способу транспортування та в управлінні загалом, враховує ризики та сталість в процесах міжнародної логістики; надає можливість оцінки ефективності управління процесами інформаційно-інноваційного забезпечення зовнішньоторговельної діяльності на основі трьох груп індикаторів – економічних, інформаційно-інноваційних та сталого розвитку (с. 161);
- удосконалено методичний підхід до оцінки ефективності управління інформаційно-інноваційним забезпеченням зовнішньоторговельної діяльності,

що на відміну від існуючих включає такі етапи: формування системи індикаторів для оцінки ефективності управління процесами інформаційно-інноваційного забезпечення зовнішньоторговельної діяльності підприємств в розрізі трьох груп, а саме: економічних індикаторів, інформаційно-інноваційних індикаторів та індикаторів сталого розвитку; визначення індикаторів на основі даних підприємства та аналітичних онлайн-платформ, їх стандартизація за необхідністю; побудова радару ефективності управління процесами інформаційно-інноваційного забезпечення зовнішньоторговельної діяльності підприємств (с. 195);

- удосконалено класифікацію факторів впливу на управління процесами зовнішньоторговельної діяльності підприємства за рівнями управління, а саме: мікрорівня; мезорівня, з поділом на регіональні та галузеві; макрорівня та мегарівня, у межах кожного з яких визначені фактори за характером впливу (с. 236);

- сформульоване власне бачення щодо трактування категорії «зовнішньоторговельна діяльність», яка на відміну від існуючих, пояснюється як сукупність економічних операцій і відносин на мікрорівні, пов'язаних з міжнародним обміном товарів, послуг і фінансових активів підприємств між різними країнами, що включає в себе експортно-імпортні операції, транзит, транскордонні інвестиції, послуги логістики та митні процедури (с. 47);

- набула подальшого розвитку дефініція «інформаційно-інноваційне забезпечення зовнішньоторговельної діяльності», яка характеризується як комплекс заходів і технологій, спрямованих на використання інформаційних та інноваційних ресурсів для оптимізації процесів зовнішньоторговельної діяльності, що охоплює впровадження сучасних інформаційних систем, аналітичних інструментів, електронної комерції, цифрових платформ та інших технологій для підвищення ефективності торговельних операцій, поліпшення маркетингу та просування товарів і послуг на світових ринках, а також забезпечення конкурентоспроможності на міжнародній арені (с. 52);

- систематизовано складові інформаційно-інноваційного забезпечення управління зовнішньоторговельною діяльністю підприємства, до яких віднесено платформу електронної комерції, технологію блокчейн, предиктивну аналітику, автоматизацію в логістиці, штучний інтелект у прийнятті рішень, аналітику ринку на основі Database (с.55);

- удосконалено економіко-математичний інструментарій транспортної задачі за рахунок її модифікації, яка, на відміну від існуючих, враховує відповідність отриманих варіантів міжнародної доставки цілям сталого розвитку; сформовано алгоритм розв'язування модифікованої транспортної задачі (с. 178).

Наукові розробки обґрунтовані та відповідають темі дисертації, а висновки є достовірними, що підтверджується сукупністю представлених результатів.

У дисертації представлені нові теоретичні та концептуальні положення, ідеї та практичні рекомендації, які є аргументованими, вперше отримані дисертантом та сприяють вирішенню важливого науково-практичного завдання – формуванню системи управління процесами інформаційно-інноваційного

забезпечення зовнішньоторговельної діяльності підприємств в умовах сталого розвитку, яка підвищує ефективність управління експортоорієнтованого підприємства за рахунок врахування таких аспектів, як інновації та цифрові технології, а також економічні, екологічні та соціальні виклики сталого розвитку.

4. Повнота викладення основних результатів в опублікованих наукових працях

Ознайомлення з науковими працями здобувача за темою дисертації дозволяє стверджувати, що наукові публікації Ковбатюка Г.О. повною мірою відображають отримані основні наукові результати його дисертаційної роботи. Кількість публікацій, обсяг та якість друкованих праць відповідають нормативним вимогам, рекомендованим для повноти висвітлення отриманих результатів дисертаційної роботи на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 073 Менеджмент.

Публікації автора свідчать про те, що наукові й практичні результати дослідження були отримані ним особисто і оприлюднені до захисту дисертації. Щодо праць, опублікованих у співавторстві, у кожній з них визначено особистий внесок здобувача, в дисертації використано лише ті положення, які автор отримав самостійно. Основні результати, висновки і методичні підходи, а також відповідні елементи наукової новизни були відображені у 30 публікаціях автора, в тому числі 10 статей у наукових виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України та 2 статті у періодичних наукових виданнях, проіндексованих у базах даних Scopus та Web of Science; 18 публікацій у виданнях апробаційного характеру.

5. Теоретичне та практичне значення одержаних результатів

Теоретична значимість отриманих у дисертації результатів полягає у поглибленні теоретичних та методичних положень щодо формування системи управління процесами інформаційно-інноваційного забезпечення зовнішньоторговельної діяльності підприємств. Основні положення, висновки та рекомендації, отримані у дисертації Ковбатюка Г.О., використані в науково-дослідних роботах, що виконувались у Державному університеті інфраструктури та технологій:

- «Особливості міжнародних економічних відносин в умовах глобалізації» (2018-2021 рр., номер державної реєстрації 0118U001468), де автором визначено проблеми розвитку міжнародної торгівлі та проведений аналіз технологічної структури експорту різних країн світу;
- «Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності підприємств України в умовах глобалізації» (2019-2022 рр., номер державної реєстрації 0118U100624), особистий внесок автора у дослідженні зазначеної теми полягає у формуванні

системи інформаційно-інноваційного забезпечення менеджменту зовнішньоекономічної діяльності;

- «Міжнародні економічні відносини в контексті концепції сталого розвитку» (2021-2024 рр., номер державної реєстрації 0121U112904), де автором обґрунтовано ефективність інноваційної експортоорієнтовної економіки як головного вектору розвитку.

Практичне значення одержаних результатів полягає у розробці методичних та практичних рекомендацій, які можуть бути використані в управлінні підприємствами, що здійснюють зовнішньоторговельну діяльність та залучені до міжнародної торгівлі. Результати проведеного дисертаційного дослідження знайшли своє практичне застосування в діяльності ТОВ «ЦЕНТР «СОНЯЧНЕ РЕМЕСЛО» (довідка № 24 від 07.06.2024 р.) та Стивідорного комплексу «Кілія» (м. Кілія) ПрАТ «Українське Дунайське пароплавство» (довідка № 24/048 від 17.06.2024 р.).

Окремі науково-методичні положення та рекомендації використані у навчальному процесі Державного університету інфраструктури та технологій при викладанні дисциплін: «Зовнішньоекономічна діяльність», «Міжнародна торгівля», «Міжнародний економічний аналіз», «Аналіз господарсько-фінансової діяльності підприємств транспорту», «Економічний аналіз» (акт впровадження № 582/01-11 від 24.06.2024 р.) та у освітньому процесі Закладу вищої освіти «Міжнародний науково-технічний університет імені академіка Юрія Бугая» (акт впровадження № 02/0099 від 23.08.2024 р.).

6. Відповідність дисертації встановленим вимогам

Аналіз дисертаційної роботи дозволяє стверджувати, що вона є завершеним науковим дослідженням, яке містить елементи наукової новизни та практичної значимості. У дисертації чітко сформульовані мета та завдання дослідження, а також предмет і об'єкт. Розділи та підрозділи роботи представлені у логічному зв'язку та послідовності. Отримані результати є достатньо обґрунтованими та аргументованими.

Дисертаційна робота Ковбатюка Георгія Олександровича «Управління процесами інформаційно-інноваційного забезпечення зовнішньоторговельної діяльності підприємств в умовах сталого розвитку» є кваліфікованою науковою працею, виконаною здобувачем особисто, і містить важливі теоретичні та науково-практичні висновки і рекомендації. Дисертація виконана в науковому стилі, її зміст представлений в ясній, чіткій та логічній послідовності, а також проілюстрований таблицями та рисунками. За змістом проведених досліджень й одержаних результатів робота відповідає спеціальності 073 Менеджмент.

7. Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності

Ознайомлення з дисертацією та науковими працями Ковбатюка Г.О., які висвітлюють основні наукові результати, дає підстави стверджувати, що автор

дотримується принципів та норм академічної доброчесності. У дисертаційній роботі присутні посилання на джерела інформації, які стосуються використаних тверджень, розробок, даних, статистичних відомостей тощо. Ці посилання оформлені відповідно до норм законодавства про авторське право, що підтверджує відсутність порушень академічної доброчесності у дисертаційній роботі.

8. Дискусійні положення та зауваження

Оцінюючи в цілому достатній рівень теоретичного і методичного обґрунтування наукових висновків та пропозицій, необхідно відмітити, що деякі положення є дискусійними та/або викликають певні зауваження (пропозиції).

1. У роботі розглядається вплив глобалізації на інформаційно-інноваційне забезпечення, але дискусійним є баланс між глобальними тенденціями та необхідністю адаптації до локальних умов.

2. Оцінка існуючих теоретичних моделей управління інноваціями, дозволила б краще зрозуміти, як підприємства можуть інтегрувати ці моделі в управління зовнішньоторговельною діяльністю.

3. На теоретичному рівні можна було додати огляд сучасних економіко-математичних моделей, що застосовуються для оптимізації міжнародної торгівлі та логістичних процесів.

4. Доцільним було б доповнення розгляду ризиків у зовнішньоторговельній діяльності, пов'язаних з інноваціями та інформаційними технологіями, розкрити механізми управління ризиками, особливо в умовах невизначеності глобальних ринків.

5. У роботі згадуються глобальні чинники, але може бути корисно глибше розглянути питання адаптації міжнародних інноваційних та інформаційних рішень до специфічних умов українських підприємств, яким чином адаптувати інструменти для малих і середніх підприємств, які стикаються з обмеженнями у фінансових ресурсах.

6. Слід також було б висвітлити процеси інтернаціоналізації інновацій та технологій в українських компаніях, як вони можуть співпрацювати з міжнародними партнерами в галузі інновацій та які можуть виникати бар'єри.

7. Дискусійні моменти виникають щодо обмеженості або доступності даних для проведення глибокої оцінки інформаційно-інноваційного забезпечення в умовах нестабільної економічної ситуації в Україні. Доступ до якісних даних у деяких галузях або підприємствах може бути ускладненим, що впливає на точність оцінок і прийнятих рішень.

Загалом наведені зауваження та дискусійні аспекти не зменшують теоретичної та практичної цінності результатів дисертаційної роботи і не впливають на її загальну позитивну її оцінку. Вони радше є рекомендаціями для подальшого розширення предмету майбутніх наукових досліджень.

9. Загальний висновок по дисертаційній роботі

Дисертаційну роботу Ковбатюка Георгія Олександровича «Управління процесами інформаційно-інноваційного забезпечення зовнішньоторговельної діяльності підприємств в умовах сталого розвитку» можна визнати завершеним науковим дослідженням, результати якого дозволяють вирішити актуальне науково-практичне завдання, пов'язане з формуванням ефективної форми управління процесами інформаційно-інноваційного забезпечення зовнішньоторговельної діяльності підприємств та застосування відповідного інструментарію у контексті сталого розвитку.

Дисертація Ковбатюка Г.О. за змістом і якістю теоретичних та методичних розробок відповідає вимогам та рівню дисертацій для присудження ступеня доктора філософії. Обрана тема дисертаційної роботи належним чином розкрита, поставлену мету досягнуто, завдання виконані. За науковим рівнем, глибиною теоретичних розробок, практичною цінністю отриманих результатів, висновків і рекомендацій, а також за структурою, мовою і стилем викладу матеріал дисертації відповідає спеціальності 073 Менеджмент галузі знань 07 Управління та адміністрування.

Дисертація за своїм змістом відповідає п.п. 6, 7, 8 і 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії затвердженого постановою КМУ від 12 січня 2022 р. № 44, а її автор, Ковбатюк Георгій Олександрович, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії зі спеціальності 073 Менеджмент.

Офіційний опонент,

професор кафедри менеджменту зовнішньоекономічної діяльності підприємств
Національного авіаційного університету,
доктор економічних наук, професор

Ганна ГУРІНА

з а с в і д ч у ю

Вчений секретар

Національного авіаційного університету

Г. Гуріна